

Осмогодишња борба 1.500 становника Нарсака, на јужном делу Гренланда, против отварања рудника уранијума недалеко од локалитета Куџата, који је на Унесковој листи светске баштине, уродила је плодом. Међутим, ова победа није умањила нову „златну грозницу” због драгоценог блага леденог острва без којег нема технолошког напретка у 21. веку.

„Наша земља је у невероватном фокусу спољашњег света. Имамо нешто што се парама не може купити. Учинићемо све што можемо да зауставимо рударски пројекат Кванефјелд”, изјавио је после ванредних избора нови премијер Гренланда Муци Еаде, чија се левичарска странка Инуит Атакатигит (Заједница народа) противи давању концесије аустралијској компанији „Гренланд минералс” с кинеским капиталом.



Жеља да се од загађења радиоактивном прашином сачувају животна средина и станишта Инуита имаће и своју цену. Гренланд ће остати без 200 милиона евра, колико би се годишње од експлоатације рудника сливало у касу ове данске аутономне територије. То би могло да оспори процес даљег осамостаљивања највећег острва на свету, које су од Копенхагена хтела да купе два америчка председника – Хари Труман и Доналд Трамп. Али и да осујети намере Пекинга да постане главни инвеститор на поларном острву чији се глечери због глобалног загревања све брже топе.

Изборе на Гренланду, који су други пут за 40 година довели на власт левичарску „зелену” странку Инуит Атакатигит, ипак, немогуће је разумети без геополитичког кључа у све заоштренијој борбе великих сила за доминацију у региону Арктика.

По процени Америчког геолошког завода, Гренланд је највеће неразвијено налазиште све траженијих ретких хемијских елемената на свету. Испод леда у стеновитом тлу острва на којем живи 56.000 људи налазе се огромне залихе из групе 17 ретких метала који се користе у изради високотехнолошких уређаја, од паметних телефона и ветротурбина, преко свемирских летелица, до најсавременијих система наоружања.

Представници „Гренланд минералса”, који су уложили више од 80 милиона евра у истраживање налазишта Кванефјелд, осим уранијума, вадиле би и метале као што су прасеодимијум, неодимијум, тербијум и диспрозијум, без којих је, на пример, немогуће направити батерије за електричне аутомобиле. Због великог улога, инвеститори не одустају од отварања рудника тражећи преговоре с новом владом.

За данску професорку Лизелот Одгорд, гостујућег истраживача на Институту Хадсон, долазак на власт премијера Муција Еадеа је шамар Кини, која се надала да ће добити приступ експлоатацији ретких метала на Гренланду. С друге стране, то даје одличну прилику САД и ЕУ да ставе „ногу у врата” Пекингу, који држи монопол у светској производњи ретких метала.

Фридберт Флигер из Атлантског савета, некадашњи заменик министра одбране, за Ројтерс каже да би снажно кинеско присуство на Гренланду могло представљати и безбедносну претњу. Не искључује могућност да присуство кинеских компанија Пекинг искористи као оправдање за неку врсту интервенције на Гренланду.

Због оваквог потенцијалног развоја ситуације, Поларна иницијатива за истраживање и политику (ПРПИ) из Лондона позива обавештајну алијансу „Пет очију”, коју чине САД, Велика Британија, Канада, Аустралија и Нови Зеланд, да из безбедносних разлога у фокус стави растућу кинеску потрагу за ретким металима на Гренланду.

Кина, са скоро 90 одсто, држи светски монопол у производњи ретких метала, што вешто користи као потенцијалну „нуклеарну опцију” у трговинском рату против САД. Осим тога, према процени лондонске консултантске фирме „ИХС Маркит”, сама Кина располаже са 37 одсто светских резерви ових ретких елемената.

Због овакве неравнотеже у корист Пекинга над контролом драгоцених сировина, чија цена на светском тржишту стално расте, амерички председник Џозеф Бајден је 24. фебруара издао извршно наређење да се направи свеобухватни преглед кључних залиха, укључујући и ретке метале, како ниједна земља не би могла да ове хемијске елементе користи као „оружје” против САД.

Колика је америчка рањивост у овом стратешком домену, говори чињеница да у једином руднику ретких метала у САД, „Маунтин пас” у Калифорнији, капитал има кинеска компанија „Шенге”, која је са 10 одсто сувласник и оспораваног „Гренланд минералса”.

Промена власти на Гренланду за Одгордову из Института Хадсон идеална је прилика да САД и ЕУ сарађују с владом у Нуку на проналажењу алтернативе за кинеску производњу ретких метала. Једна од могућности је да подрже другу, од кинеских инвеститора независну, аустралијску компанију „Танбриз”, која такође планира да отвори рудник ретких метала на Гренланду, али у којем се не би вадио по животну околину опасни уранијум.

„Да би овај пројекат успео, влада у Нуку мора да види да је еколошки одржив и да доноси економску корист Гренланду. За то је неопходан трансатлантски споразум, како би од експлоатације ретких елемената имале користи и Европа и САД”, пише у свој анализи Лизелот Одгорд.

Миленко Пешић

(Политика)